

คุยเฟื่องเรื่องขุนช้างขุนแผน.....ตอนขุนช้างถวายฎีกา

นำเสนอเมื่อ : 22 ก.ค. 2552

ขุนช้างขุนแผนตอนขุนช้างถวายฎีกา

ฝ่ายพลายงาม เมื่อชนะความขุนช้างแล้ว ก็อยู่มาด้วยความสุข แต่มาคิดว่ายังขาดแต่มารดา เห็นว่าไม่ควรอยู่กับขุนช้าง แล้วคิดว่าจะรับแมกลับมายุกับขุนแผน พอดึกคำจึงออกเดินทางไปบ้านขุนช้าง สะกดผู้คน ภูตพราย และแกเอาสรรพแล้วสะเตาะกลอน เขาไปถึงชั้นสามห้องนอน ถอนสะกดนางวันทอง แล้วเจรจากัน พระไวยแจ้งว่าจะมารับนางวันทองกลับไปบ้าน นางวันทองแนะนำให้นำเรื่องขึ้นกราบทูลพระพันวษา

...จงเร่งกลับไปคิดกับบิดา

ฟ้องหากกราบทูลพระทรงธรรม

พระองค์คงจะโปรดประทานให้

จะปรากฏยศไกรเจ็ดฉัน

อันจะมาลักพาไม่ต่างกัน

เช่นนั้นใจแม่มีเต็มใจ ฯ

✘ พระไวยพานางวันทองมาบ้าน

พลายงามไม่เห็นด้วยและจะพาไปให้ได้ นางวันทองจนใจจึงยอมไปกับพระไวย ขุนช้างตื่นขึ้นไม่พบนางวันทอง ใ้ห่าวไพร่คนหาไม่พบ

ฝ่ายพลายงามได้คิดว่า ถ้าขุนช้างรู้ว่าลักนางวันทองมา ก็คงจะนำความขึ้นกราบทูลสมเด็จพระพันวษา มารดาก็จะต้องโทษ คิดแล้วจึงให้ **หมื่นวิเศษผล** ไปหาขุนช้างที่บ้าน ช่วยไกลเกลี่ยเรื่องราว อย่าให้ขุนช้างโกรธ ด้วยเป็นคนที่เคยชอบพอกัน โดยให้บอกขุนช้างว่า ตนจับไข้อยู่หลายวัน เกรงว่าแม่ไม่ทันจะเห็นหน้า จึงให้คนไปพาแม่มา พอให้ตนหายไขแล้ว จะส่งมารดาคืนกลับไป หมื่นวิเศษรับคำแล้วก็รีบไปบ้านขุนช้าง แจ้งเรื่องตามที่พระไวยสั่งมาทุกประการ ขุนช้างได้ฟังก็ทั้งโกรธและแค้น เมื่อข่มความโกรธแล้วก็ตบไปว่า ไม่เป็นไรเรื่องการจับไข้อย่างไรก็ขอโทษขอโทษมาเอาที่ตนได้ ว่าจะแล้วก็ปิดหน้าต่างใส่ ด้วยความเดือดดาลและแค้นใจ

...ยังคิดเดือดดาลทะยานใจ

ฉวยได้กระดานชะนวนมา

ร่างฟ่องท่องเทียบให้เรียบร้อย

ถ้อยคำถึถ้วนเป็นหนักหนา...

✘ ขุนช้างถวายฎีกา

ฝ่ายขุนช้างร่างฟ่องเสร็จแล้ว ก็มาที่วังใน รออยู่ที่ใต้ตำหนักน้ำ พอสมเด็จพระพันวษาเสด็จกลับวังทางเรือตอนจวนค่ำ ขุนช้างก็ลงลอยคอเข้าถวายฎีกา สมเด็จพระพันวษาเห็นเขา ก็ทรงพระพิโรธ ให้รับฎีกาไว้ แล้วเอาตัวไปเขียนสามสิบที่ จากนั้นให้ตั้งภษฎีกาว่า ตั้งแต่ไป ถ้าใครปล่อยให้ใครเข้ามาในลอมวง ต้องระวางโทษเจ็ดสถาน ถึงประหารชีวิต ฝ่ายขุนแผนได้อยู่กับนางแก้วกิริยา และนางลาวทองมาด้วยความผาสุก ตกกลางคืนคิดถึงนางวันทอง จึงออกเดินมาที่ห้องนางวันทอง ที่เรือนพระไวย ปลุกนางขึ้นมาสันทนด้วย ไต่พรำรำพันถึงความหลัง ที่ตกทุกข์ได้ยากด้วยกันมา นางวันทองแนะนำขุนแผน ให้นำความขึ้นฟ้องทูลพระพันวษา และไม่ยอมตกเป็นของขุนแผน พอดึกก็ฝันไปว่า ถูกพยัคฆ์ตะครุบ คาบตัวไปในป่า ตกใจตื่น แก่ฝันให้ขุนแผนฟัง ขุนแผนได้ฟังก็ใจหาย รู้ว่าฝันร้ายมีอันตราย

...ครั้งนี้น่าจะมีอันตราย

ฝันร้ายสาหัสตัดตำรา

พิเคราะห์ดูทั้งยามอัฐกาล

ก็บันดาลฤกษ์แรงเป็นหนักหนา

มีรูที่จะแกล้งแจ้งกิจจา

กอดเมียเมื่อน้ำตากระเด็น...

แต่ก็ปลอบใจนางวันทองว่า เป็นเพราะความวิตก พຽງนี้จะแก้เสียดฝันให้

✘ สมเด็จพระพันวษาชำระความเรื่องนางวันทอง

วันรุ่งขึ้น สมเด็จพระพันวษาเสด็จออกจากราชการ เห็นขุนช้างเข้าเฝ้าอยู่ จึงตรัสว่า เรื่องนางวันทองไม่รู้อจบ เมื่อครั้งก่อน เรื่องตกหนักที่นางศรีประจัน ก็ตัดสินใจไปอยู่กับขุนแผน แต่ทำไมกลับมาอยู่กับขุนช้าง แล้วให้หมื่นศรีไปเอาตัวนางวันทอง ขุนแผนและพระไวยมาเฝ้า ทั้งสามคนได้ฟังความก็ตกใจ ขุนแผนจึงจัดการช่วยเหลือนางวันทองด้วยเวทมนตร์ แล้วจึงพากันไปหาเฝ้า

...ขุนแผนเรียกวันทองเข้าห้องใน	ไม่ไว้ใจจึงเสกด้วยเวทมนตร์
สี่ขี้ผึ้งสีปากกินหมากเวทย์	ซึ่งวิเศษสารพัดแก้ขัดสน
น้ำมันพรายน้ำมันจันทน์สรรรสกลปน	เคยคุ้มขลังบังตนแต่โรมา
แล้วทำผงอิทราเข้าเจิมพักตร์	คนเห็นคนทักกรักทุกหน้า
เสกกระจะจวงจันทน์น้ำมันทา	เสร็จแล้วก็พาวันทองไป ฯ

สมเด็จพระพันวษาจึงตรัสถามนางวันทอง ถึงเรื่องราวแต่หลัง นางวันทองก็กราบทูลให้ทรงทราบ เมื่อทรงทราบแล้ว ก็กริ้วขุนช้างเป็นกำลัง แล้วตรัสถามนางวันทองต่อไปว่า เวลาวิ่งไปแล้วถึงสิบแปดปี แต่ทำไมวันนี้จึงมาได้ นางวันทองก็กราบทูลว่า พระไวยไปรับเมื่อตอนกลางคืน สมเด็จพระพันวษาได้ฟัง ก็ทรงขุนเคืองพระไวย ที่ทำตามอำเภอใจ และว่าขุนแผนก็คงเป็นใจ ทรงตรัสว่า

...ถ้าอายุไวยจะอยากใครได้แม่มา	ชวนพ่อฟ้องหาเอาเป็นไร
อัยการศาลโรงก็มีอยู่	ฤว่ากูตัดสินให้ไม่ได้

แล้วตรัสต่อไปว่าเหตุทั้งหมดนี้ เพราะแย่งชิงนางวันทองกัน จึงให้นางวันทองตัดสินใจว่า จะอยู่กับใคร หรือถ้าไม่อยากอยู่กับทั้งสองคน จะเลือกอยู่กับลูกก็ได้ นางวันทองเมื่อถึงคราวจะสิ้นอายุ ไม่สามารถตัดสินใจได้ จึงกราบทูลเป็นกลางไป หวังจะให้สมเด็จพระพันวษาดำเนินการ

...ความรักขุนแผนก็แสนรัก	ด้วยร่วมยามมานักไม่เดียดฉัน
สู้ลำบากบุกป่ามาด้วยกัน	สารพันอดออมถนอมใจ
ขุนช้างแต่อยู่ด้วยกันมา	คำหนักหาได้ว่าให้เคืองไม่
เงินทองกองไว้มิให้ใคร	ข้าไทใช้สอยเหมือนของตัว
จมีนไวยเล้าก็เลือดที่นอก	ก็หยาบกรักเท่ากันกับผิว...

✘ สมเด็จพระพันวษาให้ประหารวันทอง

สมเด็จพระพันวษาได้ทรงฟังแล้ว ก็พิโรธยิ่งนัก ตรัสประนามนางวันทองว่าเป็นหญิงหลายใจ อายอายุให้หนักแผ่นดิน ให้เอาตัวไปฆ่าเสีย

...เร่งเร็วเหวี่ยงพระยายมราช	ไปฟันฟาดเสียให้มันเป็นผี
อกเอาขวานผ่าอย่าปราณี	อย่าให้มีโลหิตติดดินกู
เอาใบดองรองไว้ให้หมากิน	ตกดินจะอัปรีภัยลือ...

✘ ตัวละครในเรื่อง

นางวันทอง

นางพิมพิลาไลยเป็นหญิงรูปงามแต่ปากจัดเป็นบุตรของพันศรโยธาและนางศรีประจัน ต่อมาได้แต่งงานกับพลายแก้วซึ่งภายหลังมีลูกชายด้วยกัน คือ พลายงาม และได้เปลี่ยนชื่อเป็นนางวันทอง ต่อมานางถูกแม่บังคับให้แต่งงานใหม่กับขุนช้างทำให้ถูกประนามว่าเป็นหญิงสองใจ นางวันทองเป็นคนที่ไม่ว่าจะตัดสินใจ เมื่อมีคดีฟ้องร้องถึงสมเด็จพระพันวษา ซึ่งพระองค์ให้นางเลือกว่าจะอยู่กับใครแต่นางตัดสินใจไม่ถูกจึงถูกสั่งประหารชีวิต

นางวันทองมีลักษณะสาวชาวบ้านจึงเป็นคนชื่อ ไม่ค่อยฉลาดเท่าใดนัก ทำอะไรก็ทำตามประสาหญิงชาวบ้าน แต่สังคมไทยมีความจำกัดให้ผู้หญิงอยู่ในกรอบของประเพณี จึงทำให้ดูเหมือนนางวันทองไม่รักนวลสงวนตัว

อย่างไรก็ตาม นางวันทองก็ยังมีภาพลักษณ์ด้านดีที่เห็นได้ชัด คือ ความละเอียดอ่อน ไม่ว่าจะอยู่ในเรื่องการรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่นที่ปฏิบัติต่อนาง ดังจะเห็นได้จาก ถึงแม้นางจะไม่ได้รักขุนช้างแต่ด้วยความดีของขุนช้างและความผูกพันที่อยู่กันมา 15 ปี ทำให้นางเป็นห่วงเป็นใยความทุกข์สุข และความรู้สึกของขุนช้างไม่น้อย นางวันทองยังเป็นแม่ที่ดี คือเมื่อเห็นลูกกำลังกระทำผิดก็ไม่เห็นดีเห็นงามด้วย

ดังจะเห็นได้จากตอนที่พलयงามบุกขึ้นเรือนขุนช้างในยามวิกาล นอกจากนั้นนางวันทองยังเป็นคนกล้าที่จะยอมรับชะตากรรมของตัวเอง มีน้ำใจเมตตา และให้อภัยโดยไม่เคียดแค้น

ขุนแผน

ขุนแผนเดิมชื่อพलयแก้วเป็นบุตรของขุนไกรพลพายและนางทองประศรีมีรูปร่างหน้าตา ดั่งงามคุดสัน สติปัญญาเฉลียวฉลาด ด้วยลักษณะนิสัยเป็นคนเจ้าชู้และมีคารมคมคาย จึงงายต่อการพิชิตใจหญิงสาวที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของพलयแก้ว มีดาบฟ้าพื้นเป็นอาวุธประจำตัว พาหะคู่ใจคือมาสี่หมอก ได้บวชเณรและเรียนวิชาที่วัดสมใหญ่ แล้วย้ายไปเรียนต่อที่วัดป่าเลไลยก์จนสุดท้ายไปเป็นศิษย์สมภารคง วัดแค มีความรู้ทางโหราศาสตร์ ปลูกผี อยู่ยงคงกระพันคาถามหาละลวยทำให้ผู้หญิงรักตลอดจนวิชาจากตำรับพิชัยสงคราม และยังสามารถเทศน์ได้ไพเราะจับใจอีกด้วย ต่อมาสึกจากเณรแล้วแต่งงานกับนางพิมพาลาเลย ไม่นานก็ถูกเรียกตัวไปเป็นแม่ทัพรบกับเชียงใหม่

ครั้งนี้ได้ชัยชนะกลับมาก็ได้เป็นขุนแผนแสนสะท้านแต่ปรากฏว่าภรรยาแต่งงานใหม่กับขุน ช้าง ภายหลังขุนแผนต้องโทษถูกจำคุกถึง ๑๕ ปี จึงพ้นโทษ และทำสงครามกับเชียงใหม่อีกครั้งเมื่อชนะกลับมาก็ได้ตำแหน่งเป็นพระสุรินทรฤาไชย เจ้าเมืองกาญจนบุรี.

ขุนช้าง

ขุนช้างมีลักษณะรูปร่างตัวดำหัวล้านมาแต่กำเนิด นิสัยเจ้าเล่ห์เพทุบายเป็นบุตรของขุนศรีวิชัยและนางเทพทองซึ่งมีฐานะร่ำรวยมาก ขุนช้างแม่จะเกิดมาเป็นลูกเศรษฐีแต่ก็อาภัพถูกแม่เกลียดชังเพราะอับอายที่มีลูกหัวล้าน จึงมักถูกแม่ด่าว่าอูยเสมอและไม่ว่าจะเดินทางไปทางใดก็จะเป็นที่ขบขันล้อเลียนของชาวบ้านทั่วไปเสมอ พอเป็นหนุ่มก็ได้นางแก่นแก้วเป็นภรรยาอยู่ด้วยกันได้ปีกว่านางก็ตาย จึงหันมาหมายปองนางพิมพาลาเลยแต่นางไม่ยินดียุติและได้แต่งงานกับพलयแก้ว แต่ขุนช้างก็ยังไม่ลดความพยายามคงไขอูบายจนได้แต่งงานกับนางสมใจปรารถนา ข้อดีของขุนช้าง คือรักเดียวใจเดียวและเลี้ยงดูนางวันทองเป็นอย่างดีทำให้นางวันทองเริ่มเห็นใจขุนช้าง

สมเด็จพระพันวษา

สมเด็จพระพันวษา เป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ยุคนี้เป็นยุคที่บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง มีความอุดมสมบูรณ์ราษฎรทั้งหลายอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข บรรดาประเทศใกล้เคียงก็อ่อนน้อม เพราะยำเกรงบารมี

สมเด็จพระพันวษามีพระอารมณ์ร้อน จะเห็นได้จากตอนที่ ให้นำนางวันทองเลือกจะอยู่กับใคร นางมีความลังเล เลือกไม่ได้ว่าจะอยู่กับใคร พระพันวษาทรงพระพิโรธจึงรับสั่งให้ประหารชีวิต

แต่พระองค์ก็นับว่าเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความยุติธรรมต่อพวกทหาร เสนาอำมาตย์ และราษฎรพอสมควร เมื่อมีคดีฟ้องร้องกัน ก็จะให้มีการไต่สวน และพิสูจน์ความจริง

พलयงาม

พलयงามมีตำแหน่งราชการเป็น จมื่นไวยวรนาถ ซึ่งมักเรียกสั้นๆ ว่า พระไวย หรือหมื่นไวย เป็นลูกของขุนแผนกับนางวันทอง แต่ไปคลอดที่บ้านของขุนช้าง ยิ่งโตพलयงามก็ยิ่งละหมายคล้ายขุนแผนมาก มีอุปนิสัยความสามารถคล้ายขุนแผน ข้อดีของพलयงามคือมีความสามารถในการออกรบทำศึกสงคราม พलयงามมีความกตัญญู

ตอนที่พलयงามไปช่วยพ่อขุนแผนที่ถูกโดยอาสาขอให้พ่อขุนแผนไปทัพด้วยและได้ชัยชนะกลับมา
ทำให้พระพันวษายกโทษให้ ขอเสียของพलयงาม คือ เป็นถึงขุนนางแต่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม
คือตอนที่ว่าพलयงามบุกขึ้นเรือนขุนช้างในยามวิกาลเพื่อที่จะลักพาตัวแม่วันทองมาอยู่ด้วยทำให้ขุนช้
งโกรธจึงฟ้องถวายฎีกาและยังมีความเจ้าชู้ ตอนที่ว่าพलयงามไดนางสร้อยฟ้าและนางศรีมาลาเป็นเมีย
แต่เจ้าชู้น้อยกว่าขุนแผน

❌ คุณค่าด้านวรรณศิลป์

สะท้อนถึงอารมณ์โกรธแค้นและสะเทือนใจ

...ยิ่งคิดเดือดดาลทะยานใจ ฉวยได้กระดานชะนวนมา

ร่างฟ้องท่องเทียบให้เรียวร้อย ถ้อยคำถึถ้วนเป็นหนักหนา...

มีการพรรณนาถึงเรื่องฝันร้าย

...ครั้งนั้นจะมีอันตราย ฝันร้ายสาหัสตัดตำรา

พิเคราะห์ดูทั้งยามอัฐกาล ก็บันดาลฤกษ์แรงเป็นหนักหนา

มิรู้ที่จะแถลงแจ้งกิจจา กอดเมียเมินหน้าน้ำตากระเด็น...

ใช้ถ้อยคำเกิดความเศร้าสะเทือนใจสงสารในชะตากรรมของตัวละคร

...วันนี้แม่จะลาพ่อพลายแล้ว จะจำจากลูกแก้วไปสูญสิ้น

พอบายก็จะตายลงถมดิน ผินหน้ามาแม่จะขอชม

เกิดมาไม่เหมือนกับเขาอื่น มิได้ชื่นเชยชิดสนิทสนม...

...รำพรางนางกอดพระหมื่นไวย น้ำตกลไหลซบเขาไม่เงยหน้า

ง่วงหุบฟุบลงกับพสุธา กอดลูกยาแน่นิ่งไม่ดึงกาย ฯ

การบรรยายโวหาร

ฟ้าขาวดาวเด่นดวงสว่าง จันท์กระจ่างทรงกลมดนมฉลิ้น

จึงเช่นเหล่าข้าวปลาให้พรายกิน เสกขมื่นว่านยาเข้าทาตัว

เชิงเปรียบเทียบ

อีวันทองตัวมันเหมือนแก้ว ถัดตัดโค่นขาดแล้วก็ใบเหี่ยว

ใครจะควรรสูสมอยู่กลมเกลียว ให้เด็ดเดี่ยวรู้กันแต่วันนี้

สัมผัสแบบกลอนแปด

ครานั้นพระองค์ทรงธรณินทร์ หาไดยืนวันทองทูลขึ้นไม่

พระตรัสความถามซักไปทันใด ถามึงไม่รักใครให้ว่ามา

กวีแทรกอารมณ์ขันในการแต่ง

ขุนช้างเห็นข้าไม่มาไกล ชัดใจลุกขึ้นทั้งแก้ม

แหงนเถอเปื้อบึงยี่นงจังกา อย่างเท่าก้าวมาไม่รู้ตัว

ยายจันนั่งงกยกมือไหว นั้นพ่อจะไปไหนพ่อทูนหัว

ไม่นุ่งผอนนุ่งผ้าดูน่ากลัว ขุนช้างมองดูตัวก็ตกใจ

✘ คุณค่าด้านสังคม

แสดงค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคมสมัยอยุธยาซึ่งแม้ว่าจะไม่อาจประเมินข้อเท็จจริงทางสังคมได้เช่นเดียวกับเอกสารทางประวัติศาสตร์

แต่วรรณคดีเรื่องนี้ก็เป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของครอบครัวขุนนางในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ว่ามีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์อย่างสูงสุดเพียงใด

สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมสมัยนั้นกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีอำนาจอยู่เหนือกฎหมายและสะท้อนให้เห็นในสมัยนั้นจะมีการตีฆ้องบอกเวลาและจะมีเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อเช่นเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ คาถาอาคม เรื่องโชคชะตาดวงของคน

✘ คำอธิบายศัพท์

1. ทรามสวาดี เป็นที่รัก

2. ตกว่า ราวกับว่า

3. ฐีกา คำร้องทุกข์ที่ยื่นถวายพระเจ้าแผ่นดิน

4. เพรางาย เวลาเช้า และเวลาเย็น

5. เมรุไโก ภูเขา

6. ร้องเกน ร้องตะโกนดังๆ

7. สะเดากลอน
ทำให้กลอนประดูหลุดออกได้ด้วยคาถาอาคม

8. แหงนเถอ ค้างอยู่

9. อุรัจ ตกประหม่า

10. มินหม้อ เขม่าดำที่ติดกันหม้อ

11. ส่งทุกข์ เข้าสวม

12. ชี้อรอก ลูกของข้าทาส

13. เครื่องอาณ เครื่องกิน

14. จวงจันท์ เครื่องหอมที่เจือด้วยไม้จวงและไม้จันท์

15. ฉวยสบเพลิง

บังเอิญถูกจังหวะ